

Tadeusz Biernat

prof. nadzw. dr hab., Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

Sprawozdanie z XXII Zjazdu Katedr Teorii i Filozofii Prawa, „Prawo – polityka – sfera publiczna”, Wrocław 18–21 września 2016 r.

Organizatorem XXII Zjazdu Katedr Teorii i Filozofii Prawa była Katedra Teorii i Filozofii Prawa Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Zjazd i towarzysząca mu Konferencja Naukowa, stanowiła ważne dla środowiska naukowego teoretyków i filozofów prawa wydarzenie, nie tylko z powodu zasadniczego, którym jest zachowanie ciągłości i tradycji tych spotkań, będących podstawową płaszczyzną integracji. Ustalony zgodnie z przyjętymi regułami, dwa lata temu – w trakcie XXI Zjazdu, temat konferencji naukowej stał się, również ze względu na zachodzące w otoczeniu społecznym zmiany, niezwykle nośnym i interesującym przedmiotem debaty naukowej. Potwierdziła to zarówno liczba, tematyka, jak i pozycja naukowa prelegentów prezentujących wystąpienia na sesjach plenarnych, jak również ilość grup roboczych i ich aktywnych uczestników. Zarówno ustalenie tematu, jak i powierzenie zorganizowania Zjazdu, kierowanej przez prof. dr hab. Andrzeja Batora, Katedrze Teorii i Filozofii Prawa, miało niewątpliwy wpływ na poziom naukowy spotkania.

Podkreślam znaczenie tematu Zjazdu, ponieważ wzbudził on niemałe zainteresowanie środowiska naukowego, co zaowocowało dużą liczą wystąpień – zarówno na sesjach plenarnych, jak i w grupach roboczych. Zainteresowanie to, między innymi, a może przede wszystkim, wynikało z kontekstu politycznego, sytuacji powstałej po ostatnich wyborach parlamentarnych, związanej z szerokim spektrum podejmowanych decyzji politycznych i prawnych. Temat Zjazdu dotyczył problematyki, która mimo że dostrzegana od lat, tylko okresowo waloryzowana jest jako zagadnienie ważne, które powinno być przedmiotem pogłębionej refleksji naukowej. Niewątpliwa trudność

analizy zagadnień związków polityki i prawa wynika nie tylko z tego, że są one wielopłaszczyznowe i zachodzi niebezpieczeństwo „pomieszczenia porządków”, ale także, a może głównie z tego powodu, że trudno jest wyjść poza utrwalone schematy interpretacyjne. Podkreślił to w swoim wystąpieniu prof. Martin Krygier, mówiąc o konieczności badania fundamentalnych relacji pomiędzy polityką a prawem, zwłaszcza w zakresie arbitralności władzy i wartości instytucjonalnych jej ograniczeń oraz potrzebie budowania nowych nauk społecznych.

W trakcie plenarnych obrad Zjazdu przedstawiono osiem wystąpień w ramach dwóch sesji, odrębnie zatytułowanych. I Sesja plenarna: **Polityczność nauki prawa**, z dnia 19 września, której moderatorem był prof. Tomasz Stawecki, obejmowała trzy wystąpienia.

Prof. Tomasz Gizbert-Studnicki, przedstawił pierwszy referat: *Filozofia polityczna a pozytywistyczna teoria prawa*. W swoim wystąpieniu podkreślił, że pozytywizm metodologiczny przyjmuje tezę o neutralności teorii prawa, co przejawia się w odseparowaniu teorii prawa od założeń należących do filozofii politycznej. Mimo że w niektórych koncepcjach teoretycznych dochodzi do przyjęcia pewnych założeń należących do filozofii politycznej, to ich słabość powoduje, że pozytywistyczna teoria prawa nie pozwala na udzielenie odpowiedzi na wiele istotnych kwestii filozoficzno-prawnych, a w szczególności nie jest w stanie wyjaśnić normatywności prawa oraz zbudować zadawalającej teorii orzekania.

Prof. Martin Krygier, w wystąpieniu: *Polityczność rządów prawa*, postawił niezwykle istotne i odważne pytanie: Czym jest i ile jest warty ostatni wzrost znaczenia idei rządów prawa, przebiegający od kontrowersyjnego ideału prawniczego do niekwestionowanego międzynarodowego sloganu?

Prof. Jerzy Zajadło przedmiotem swoich rozważań uczynił zagadnienie *Prawoznawstwo – polityczność nauki czy nauka polityczności?* Punktem wyjścia stała się w nich refleksja nad opiniami Carla Schmitta, który pisał, że „działalność uczonego występuje w określonym kontekście, a materia, z której tworzy swoje pojęcia, i na którą jest zdany w swojej naukowej działalności, wiąże go z sytuacjami politycznymi”. Prof. Zajadło wskazał, że opinia ta skłania do wniosku, iż problem związku nauki prawa z polityką (politycznością) może mieć dwa ważne dla prawoznawstwa aspekty. Pierwszy to zaangażowanie prawoznawstwa w bieżącą politykę i uczynienie z niego instrumentu walki politycznej, co z punktu widzenia istoty nauki nie wydaje się ani właściwe, ani pożądane (polityczność nauki). Drugi, to zrozumienie koniecznych związków prawa z polityką bez jednoczesnej partycypacji w bieżących sporach politycznych, co z punktu widzenia tzw. zewnętrznej i wewnętrznej integracji

prawoznawstwa wydaje się zarówno właściwe, jak i pożądane (nauka polityczności). W tym kontekście konieczne jest zdefiniowanie polityczności.

II Sesja plenarna: **Polityczność prawa i praktyki orzecniczej**, której moderatorem był: prof. Adam Czarnota, miała miejsce w dniu następnym, 20 września, a podczas niej swoje wystąpienia prezentowało pięciu uczestników.

Prof. Tomasz Pietrzykowski, w prelekcji: *Granice politycznej władzy prawników – doktryna „kwestii politycznych” a kontrola konstytucyjności prawa*, omawiał zagadnienie relacji pomiędzy sądem konstytucyjnym a demokratycznie legitymowanymi organami władzy prawodawczej. Podkreślił, że od dawna stanowią przedmiot niestabnącej debaty, zarówno w Polsce, jak i wielu innych krajach. Wskazywał również, że w zagadnieniu tym kumuluje się cały splot problemów teoretycznoprawnych, w tym zasad i granic wykładni prawa (i jej „prawotwórczego” charakteru), autonomii prawa i jego wartości, pojęcia bezstronności oraz apolityczności sędziów, a także rozgraniczenia kwestii natury prawnej od kwestii o charakterze politycznym.

Prof. Grażyna Skąpska, przedstawiła referat: *Kryzys rządów prawa i demokracji konstytucyjnej w Europie Środkowo-Wschodniej. Mechanizmy oraz konteksty polityczne, społeczne i prawne*. Wprowadzeniem do niego było krótkie *calendarium* wydarzeń w Polsce, ukazane na tle Węgier i innych krajów postkomunistycznych, w celu uwidocznienia tempa przemian, jak i ich dogłębnego charakteru. W części drugiej zaprezentowane zostały mechanizmy destrukcji demokracji konstytucyjnej oraz rządów prawa, a w części trzeciej tzw. „syndrom środkowoeuropejski”, jako przyczyna kryzysu.

Prof. Jan Woleński, wystąpienie *Sfera publiczna, sfera prywatna i wolność religijna*, budował wokół podstawowego problemu, jakim jest granica pomiędzy ograniczeniami wolności do czegoś a zagrożeniem wolności od czegoś (negatywnej), w tym wypadku od presji na rzecz wyboru określonej postawy światopoglądowej. Główna teza przedstawionego referatu została zawarta w stwierdzeniu, że „obecna Polska, zarówno pod względem prawnym, jak i faktycznym, nie spełnia wymogu należytego zagwarantowania praw dotyczących realizacji obu rodzajów wolności w odniesieniu do religii”. Jednym z powodów tego stanu rzeczy jest błędne pojmowanie prywatności religii i jej publicznego manifestowania.

Prof. Sławomira Wronkowska-Jaśkiewicz, w referacie zatytułowanym: *O niektórych aspektach instrumentalizacji prawa*, dokonała analizy niezwykle trudnego, ale wciąż ważnego dla rozważań z zakresu teorii prawa i teorii polityki, zagadnienia instrumentalizacji prawa. Przedstawiła rozumienie instrumentalizacji, jako sterowanie społeczeństwem oraz jako manipulacji prawem.

Wskazała również na dwa pojęcia instrumentalizacji prawa: pojęcie neutralne i zabarwione ocennie (instrumentalizacja polityczna). Następnie omówiła typowe formy instrumentalizacji prawa i mechanizmy ją utrudniające.

Ostatnie wystąpienie na sesji plenarnej, *Ustawowe łamanie i obchodzenie regulacji konstytucyjnych*, przedstawił prof. Bohdan Zdziennicki. Na podstawie analizy szeregu ustaw, przyjętych w ostatnim okresie, dokonał charakterystyki strategii obchodzenia przez odpowiednie ustawodawstwo (sukcesywnie uchwalone dzięki posiadanej przewadze w Sejmie, Senacie i podporządkowanemu tej większości Prezydentowi) postanowień Konstytucji.

Poza wystąpieniami przedstawionymi na sesjach plenarnych, uczestnicy Zjazdu dyskutowali wybrane zagadnienia w grupach roboczych, których łączna liczba wynosiła 25. Zważywszy na fakt, że w większości grup roboczych swoje wystąpienia prezentowało wiele osób, liczba przedstawionych referatów była imponująca. Jest to niewątpliwy atut Zjazdu, który umożliwił przedstawienie swoich osiągnięć pracownikom naukowym na forum prestiżowego spotkania środowiska teoretyków i filozofów prawa. Przykładowo wymienione zagadnienia wskazują, że podjęto wiele istotnych problemów współczesnego prawoznawstwa, mieszczących się w głównym temacie Zjazdu. Do najważniejszych można zaliczyć: *Potencjał precedensu w polskim porządku prawnym; Nowy Konstytucjonalizm. Prawoznawstwo, polityczność i sfera publiczna; Administracja publiczna a tworzenie i stosowanie prawa; Współczesne problemy badawcze teorii tworzenia prawa i techniki legislacyjnej; Prawo jako instrument realizacji celów partykularnych; Moc argumentacyjna orzeczeń sądowych w procesie legislacyjnym; Teoria prawa w procesie globalizacji prawa.*

W podsumowaniu tego sprawozdania należy podkreślić, że od strony organizacyjnej Zjazd przygotowany był perfekcyjnie, za co słowa podziękowania należą się pracownikom, kierowanej przez prof. dr hab. Andrzeja Batora, Katedry Teorii i Filozofii Prawa.

Miłym zaskoczeniem, ale także wydarzeniem, które niewątpliwie wszystkim uczestnikom Zjazdu zapadnie w pamięci, było zwiedzanie budynku głównego Uniwersytetu Wrocławskiego, poprowadzone przez Magnificencję Rektora, Prof. dr hab. Adama Jezierskiego, chemika o ogromnej erudycji i wiedzy humanistycznej, który zaimponował zwiedzającym wykonaniem wspaniałego koncertu na zabytkowych organach Adama Horatiusa, w przepięknych wnętrzach Oratorium Marianum.